OLIY TA’LIM JARAYONIDA BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING TANQIDIY FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK OMILLARI

Oltinova Marjona Kenjaboyevna

Nizomiy Ganjaviy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak pedagoglarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik va metodik omillari yoritilgan. O‘quv jarayonida muammoli ta’lim, interaktiv metodlar hamda raqamli texnologiyalardan foydalanishning talabalarda analitik va tanqidiy fikrlashni shakllantirishdagi o‘rni tahlil qilingan. Shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi va ularning ta’lim jarayonida mustaqil qaror qabul qilish layoqatini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: tanqidiy fikrlash, bo‘lajak pedagog, oliy ta’lim, pedagogik omillar, interaktiv metodlar, muammoli ta’lim, kasbiy kompetensiya.

Аннотация: В данной статье освещаются педагогические и методические факторы развития компетенции критического мышления будущих педагогов в высших учебных заведениях. Анализируется роль использования проблемного обучения, интерактивных методов и цифровых технологий в учебном процессе для формирования аналитического и критического мышления у студентов. Также выдвигаются практические рекомендации по повышению профессиональной подготовки будущих учителей и их способности принимать самостоятельные решения в образовательном процессе.

Ключевые слова: критическое мышление, будущий педагог, высшее образование, педагогические факторы, интерактивные методы, проблемное обучение, профессиональная компетенция.

Abstract: This article highlights the pedagogical and methodological factors for developing critical thinking competence among future teachers in higher education institutions. The role of using problem-based learning, interactive methods, and digital technologies in the educational process to form analytical and critical thinking skills in students is analyzed. Furthermore, practical recommendations are proposed to enhance the professional training of future teachers and their ability to make independent decisions in the educational process.

Keywords: critical thinking, future teacher, higher education, pedagogical factors, critical thinking competence, interactive methods, problem-based learning, professional competence.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimi va globallashuv davri pedagog kadrlar oldiga yangicha talab va vazifalarni qo‘ymoqda. Bugungi kunda faqatgina nazariy bilimlarni egallagan o‘qituvchi emas, balki axborotlarni chuqur tahlil qila oladigan, muammolarga innovatsion yechim topadigan va tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lgan mutaxassislarga ehtiyoj keskin ortib bormoqda. Oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak pedagoglarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish ularning kelgusi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyat qozonishi va ta’lim sifatini uzluksiz oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Axborot oqimi cheksiz bo‘lgan axborot-kommunikatsiya asrida talabalarning har qanday ma’lumotni ko‘r-ko‘rona qabul qilmasdan, uning ishonchliligi va mantiqiy asoslarini tekshira olishi dolzarb masalaga aylangan. Shu boisdan ham, talabalarda mustaqil dunyoqarash va tanqidiy yondashuvni yoshlikdan, ya’ni oliy o‘quv yurtida o‘qish davridan boshlab tizimli ravishda rivojlantirib borish pedagogika fani oldida turgan eng ustuvor vazifalardan biridir.

Tanqidiy fikrlash - bu axborotni shubha ostiga olish, uni har tomonlama tahlil qilish, mantiqiy xulosalar chiqarish hamda asoslangan qarorlar qabul qilish jarayonidir. Bo‘lajak o‘qituvchilarda ushbu kompetensiyani shakllantirish faqatgina

alohida fanlar doirasida emas, balki butun o‘quv jarayonini kompleks va tizimli ravishda tashkil etish orqali amalga oshiriladi.

Asosiy qism

Oliy ta’lim davrida bo‘lajak pedagoglarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish bir qator muhim pedagogik omillar bilan bevosita bog‘liqdir. Birinchidan, **muammoli ta’lim texnologiyalari va keys-stadi usullarini o‘quv jarayoniga keng tatbiq etish** yetakchi omil sanaladi. Talabalarga tayyor bilimlarni berishdan ko‘ra, real pedagogik situatsiyalar va muammoli topshiriqlarni taqdim etish ularni mustaqil izlanishga, hodisalarning sabab-oqibat aloqadorligini tahlil qilishga hamda eng maqbul yechimni topishga undaydi.

Ikkinchidan, **interaktiv va refleksiv ta’lim muhitini yaratish** muhim ahamiyat kasb etadi. Dars jarayonida munozara, debatlar, "aqlga hujum" va tanqidiy tahlilga asoslangan muloqotlarni tashkil etish bo‘lajak o‘qituvchilarga o‘z fikrini erkin bayon etish, boshqalarning nuqtai nazarini hurmat qilish hamda shaxsiy qarashlarini mantiqiy asoslab berish ko‘nikmasini singdiradi. Shu bilan birga, talabalarning o‘z-o‘zini baholash va refleksiyaga o‘rgatilishi ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanish jarayonini tanqidiy ko‘rib chiqishlariga yordam beradi.

Uchinchidan, **raqamli ta’lim va axborot madaniyatini shakllantirish** zamonaviy pedagogik omillardan biridir. Keng axborot oqimi sharoitida bo‘lajak pedagoglar ishonchli va noxolis ma’lumotlarni ajratish, media-savodxonlik hamda raqamli manbalarni tanqidiy baholash ko‘nikmalariga ega bo‘lishlari lozim. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan to‘g‘ri va maqsadli foydalanish talabalarning axborotni saralash hamda uni tahliliy qayta ishlash salohiyatini oshiradi.

To‘rtinchidan, **professorsiz-o‘qituvchilarning fasilitatorlik va konsultativ roli** hal qiluvchi o‘rin tutadi. Oliy ta’lim o‘qituvchisi an’anaviy ma’ruzachi rolimdan chekinib, talabaning mustaqil fikrlash jarayonini yo‘naltiruvchi, muloqotga chorlovchi va rag‘batlantiruvchi fasilitatorga aylanishi kerak. O‘qituvchi va talaba

o‘rtasidagi hamkorlik hamda teng huquqli dialoq muhiti bo‘lajak pedagoglarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni va tanqidiy-tahliliy yondashuvni kuchaytiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oliy ta’lim jarayonida bo‘lajak pedagoglarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish - bu uzluksiz va ko‘p qirrali pedagogik jarayondir. Muammoli va interaktiv ta’lim usullarini qo‘llash, raqamli texnologiyalardan unumli foydalanish hamda o‘quv jarayonida erkin, tahliliy va refleksiv muhitni qaror toptirish ushbu kompetensiyaning samarali rivojlanishini ta’minlaydi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarda tanqidiy fikrlash qobiliyatining shakllantirilishi ta’lim tizimiga moslashuvchan, novator va yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga, shuningdek, kelajak avlodga sifatli bilim berish darajasini yangi bosqichga ko‘tarishga xizmat qiladi.

Mazkur yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarni yanada chuqurlashtirish kelgusida ta’lim muassasalarida ta’lim oluvchilarning intellektual salohiyatini oshirishga qaratilgan innovatsion pedagogik modellar va amaliy dasturlarni ishlab chiqish uchun mustahkam nazariy-metodik asos bo‘lib xizmat qiladi. Shuningdek, bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tafakkurini rivojlantirish orqali jamiyatda o‘z fikriga ega, tahliliy fikrlaydigan va zamonaviy chaqiriklarga munosib javob bera oladigan barkamol avlodni tarbiyalash imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim to‘g‘risida"gi Qonuni. (2020). Toshkent.

2. Paul, R., & Elder, L. (2019). *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools*. Foundation for Critical Thinking.

3. Muslimov, N. A., & et al. (2015). *Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: "Sano-standart" nashriyoti.

4. Halpern, D. F. (2014). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking* (5th ed.). Psychology Press.

5. Xodjayev, B. X. (2019). *Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: "Sano-standart" nashriyoti.

6. Brookfield, S. D. (2012). *Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions*. Jossey-Bass.

7. Ishmuhamedov, R. J., & Yuldashev, M. (2017). *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. Toshkent: "Nihol" nashriyoti.

8. Cottrell, S. (2017). *Critical Thinking Skills: Effective Analysis, Argument and Reflection* (3rd ed.). Palgrave Macmillan.